

Kristus v Getsemanech

Nově objevený gotický reliéf v kostele Nejsv. Salvátora

Před rokem jsme psali o *uměleckých intervencích do sakrálního prostoru* v akademickém kostele Nejsvětějšího Salvátora v Praze. Mezi nimi mají důležité místo instalace v době postu. Snaha překvapit a zaujmout nutně vede ke snaze realizovat stále zajímavější a lepší (větší) projekty. V minulých letech např. zakrývalo hlavní oltář obrovské plátno (6 x 12 m) zavěšené od stropu přes celý presbytář. V boční lodi se stavěly kulisy Božího hrobu vysoké přes sedm metrů, v hlavní lodi pod kopulí létala dálkově řízená vzducholoď a největším projektem byl v roce 2016 „létající koberec“ (projekt Ch. Helwinga s názvem *Free visit*). Červený koberec zavěšený pod kůrem vycházel od vchodu do kostela, vedl nahoru vysoko do kopule, odtud na zem k hlavnímu oltáři a od oltáře po zemi celým presbytářem a hlavní lodí zpět až ke vchodu. Jednoduše impozantní. Slovy pastoračního referenta Martina Staňka: „Červený koberec přes celý kostel, je těžké čímkoli překonat. Letos to bude něco docela malého.“

Na popeleční středu, kdy se v kostele Nejsv. Salvátora tradičně koná popelec umělců, proběhla vernisáž výstavy fragmentu postavy Krista. Výstava artefaktu drobných rozměrů měla rovněž velký duchovní rozměr, který se pokusíme čtenářům přiblížit prostřednictvím úryvků z obsáhlého katalogu výstavy.

Historii původního dominikánského

kláštera popisuje Jan Havrda:

[...]Zlomek gotického reliéfu nalezený v roce 2016 v raně novověké zděné konstrukci, v nepoužívaném sakráriu kostela Nejsv. Salvátora, patří k unikátním nálezům, které by neměly zůstat

k jedné z nejvýznamnějších církevních institucí v Čechách. Byl centrem vzdělanosti, mistři vyučující na řádové škole byli současně řádnými profesory na teologické fakultě pražské univerzity. (konec citace)

Popisem a zařazením fragmentu se zabývá Jan Royt:

[...]Reliéf nalezený patrně v sakráriu kostela Nejsv. Salvátora je bezpochyby jedním z nejvýznamnějších objevů doposud neznámé památky středověkého sochařství v posledních deseti letech.[...] Nejbližší výtvarné analogie k této památce můžeme nalézt na tzv. Týnském tympanonu, a to ve fragmentárně dochovaných postavách Zvěstování a v postavách na konzolách. S přihlédnutím k výtvarnému charakteru reliéfu, jenž se vyznačuje zdrobněním forem a měkkým, téměř malířským podáním drapérie, lze tuto památku datovat do let 1370 až 1380, tedy na samý konec krásného stylu.

Klášter dominikánů byl ve 14. stol. jedním z intelektuálních center Prahy. V letech 1311-1342 zde bylo sídlo inkvizičního úřadu a také řádové teologické učiliště, přivtělené po roce 1348 ke Karlově univerzitě.[...] Řádoví teologové, jako například Petr

z Uničova, ostře polemizovali s reformátory Konrádem Waldhauserem, Matějem z Janova či s Místrem Janem Husem. To byl zřejmě hlavní důvod, proč byl klášter 8. srpna 1420 poničen pražskou lúzou. Podle svědectví pramenů i archeolo-

gických pramenů i archeolo-

gických průzkumů patřil klášter svoji výstavností k nejvýznamnějším středověkým stavbám na Starém Městě. (konec citace)

VZKAZ Z GETSEMAN

Príspevek Tomáše Halíka je aktuální výzvou k zamyšlení; vybíráme některé myšlenky:

Téměř šest století po barbarském zničení v zásadě prvního dominikánského kláštera v českých zemích se náhle ve zpovědní místnosti našeho kostela objevil patrně jediný dochovaný sochařský fragment z někdejší krásné gotické stavby. Husitští „Boží bojovníci“, šířící své chápání evangelia ohněm a krví, klášter vyvražдили, vypálili a takřka do základu rozbořili. Poslední kámen pocházející snad ze vznosného portálu chrámu se objevil právě v roce, kdy jiní vášniví bojovníci ve jménu Božím vraždili věřící své i jiné víry, bořili prastaré posvátné stavby a vyháněli lidi z jejich domovů. Znamená to, že se zlo fanatismu a násilí, zabíjení a vyhánění po staletích vrací - anebo že vlastně nikdy ze světa nezmizelo?

Na troskách dominikánského kláštera si v 16. století postavili první rezidenci a kostel v českých zemích jezuité. V roce 1618 odtud byli vyhnáni a vrátili se po Bílé hoře; jezuitské Klementinum se stalo kvetoucí zahradou barokní vzdělanosti, ale zároveň jedním z center militantní rekatolizace. Ke konci 18. století byl řád zakázán a jezuité museli toto místo znovu opustit.

Po řadě dějinných zvratů se kostel Nejsv. Salvátora stal chrámem pražských Němců. Německý kněz, který zde působil, dr. Anton Gebert, byl pro své protinacistické postoje zatčen a zemřel v koncentračním táboře v Dachau. Pražští Němci byli z Čech vyhnáni po skončení druhé světové války; právě Karlův most a jeho okolí se staly dějištěm násilností v květnu 1945: na Kampě dav zlynčoval a zaživa upálil několik Němců. Ještě dnes, kdy se děsivé násilnosti islámských fanatiků, žijí mezi námi očití svědkové tehdejších událostí.[...]

Generace, k níž patří nálezce zlomku z původního kostela bratří dominikánů, mladý jezuita Petr, zažila jen jeden dějinný převrat - pád komunistického režimu v listopadu 1989. Tato „revoluce svatě Anežky“, jak jsme ji tenkrát nazývali, se obešla bez násilí, byla to radostná lidová slavnost plná zpěvu a humoru. I během následujícího čtvrtstoletí se naši zemi násilí vyhýbalo. Stále jsme slyšeli o válkách, ale ty byly daleko. Ruská okupace Krymu a části svobodné Ukrajiny od roku 2014 u nás mnoho lidí nezajímala, teroristické útoky v sousedním Německu však pomalu nahánějí strach i zde. Mnozí začínají mluvit o válce.

A právě v tomto roce strachu se na místě tolika dějinných zjevů objevil šest set let starý kus kamene. Je na něm zob-

razen Kristus v Getsemanech. Nemohu se ubránit myšlence, že tento nález má charakter znamení. Na jaká znamení ještě čekáme? Není obraz Krista zápasícího s úzkostí v předvečer smrti jakýmsi naléhavým vzkazem z dávné minulosti? Co by nám asi chtěli vzkázat ti, kteří umírali v plamenech vypleněného a pobořeného kostela? Gotický chrám sv. Klimenta byl jistě na průčelí, oltářích, stěnách i barevných vitrážích plný zobrazení biblických scén - zachovalo se však pouze jediné.

V evangeliích nalézáme Krista v mnoha podobách a životních situacích, kázajícího i uzdravujícího, laskavého i rozhněvaného, umírajícího i vzkříšeného, ale pouze v jedné jediné scéně je Ježíš sklíčený a potíci se hrůzou. „Ježíš v úzkostech zápasil a modlil se ještě usilovněji; jeho pot kanul na zem jako krůpěje krve,“ píše evangelista Lukáš (22,44) o temné noční hodině, kterou vlastně začíná pašijový příběh, o noci, v níž se naplnila nejsmutnější slova Nového zákona: „A tu ho všichni učedníci opustili a utekli.“ (Mt 26,56)

Co všechno obsahoval kalich bolesti, o němž říká Ježíš v Getsemanech: „Otče můj, není-li možné, aby mne ten kalich minul, a musím-li jej pít, staň se tvá vůle.“ (Mt 26,42)

Hleděl snad Ježíš v té noci do budoucnosti, a to nejen do pekla utrpení, které ho čekalo v příštích hodinách, ale i do budoucnosti lidstva, za které měl přinést nejvyšší smírnou oběť? Viděl snad dopředu truchlivé dějiny násilí, včetně násilí, které budou páchat křesťané v jeho jménu, a to i na sobě navzájem? „Podle toho všichni poznají, že jste moji učedníci, budete-li mít lásku jedni k druhým,“ řekl Ježíš svým následovníkům před odchodem z večera dle do Getsemanech zahrady (Jan 13,35).[...]

Ale ještě jedno slovo zaznívá z Getseman: Ježíšův radikální zákaz násilí. „Schovej ten meč do pochvy,“ říká Petrovi (Jan 18,11) a s ním všem, kdo by na obranu jeho věci a jeho učení chtěli použít násilí. Odmítnutí násilí je oním rozlišujícím znamením mezi pozemskými mocnostmi a Ježíšovým královstvím pravdy, jak vyplývá z Kristových slov před Pilátem: „Kdyby mé království bylo z tohoto světa, moji služebníci by bojovali, abych nebyl vydán Židům; mé království však není odtud.“ (Jan 18,36)

V čase, na který padá temný stín násilí, tak jako padl na Ježíše v Getsemanech stín blížícího se utrpení, se v našich rukou nečekaně ocitá reliéf s tváří opuštěného Krista zápasícího v temnotách o věrnost, o sílu vložit svou úzkost a celou svou vůli do vůle toho, který se zdá mlčící a vzdálený. Jak zní vzkaz z Getseman? „Bděte a modlete se, abyste neupadli do pokušení.“ (Mk 14,38) Bojujte modlitbou o sílu sjednotit svou vůli s vůlí Otce všech lidí. A v kaž-

dém boji odmítněte pokušení používat násilí, pokušení odpovídat na zlo zlem, požadovat oko za oko a zub za zub. „Ale vzchopte se, já jsem přemohl svět!“ (Jan 16,33)

Věřím, že kámen s tímto vzkazem se k nám z hluku náboženských válek dávné minulosti zakutálel právě včas. (konec citace)

OČEKÁVANÉ PŘEKVAPENÍ

Príspevek samotného nálezce P. Petra Vacíka SJ

Malé torzo Krista na Olivetské hoře jsem našel na místě, kde jsem v podstatě něco takového očekával. Nyní nám bylo řečeno, že se jedná o sakrárium, nicméně já jsem si několik let myslel, že sedím vedle komína zaplněného suťí a odpadky. U Salvátora trpíme nedostatkem prostorů, kde se můžeme setkávat s lidmi. Asi před šesti lety proto kostelníci vyklidili kout pod schodištěm jižní věže kostela, abych tam mohl mít své místo, spíše však zákoutí se dvěma křesílky, kde bych mohl s lidmi sedět při zpovědi nebo duchovních rozhovorech. Místo nálezu je v podstatě díra velikosti komínu v malém výklenku ve zdi. Přes tuto díru dali kostelníci prkénko a přikryli ho kusem látky, čímž se z výklenku stal malý stoleček, kde mám lampičku, svíčku a termosku s čajem. Prostor jsem pochopitelně několikrát prozkoumal a došel jsem k závěru, že by bylo dobré pavučiny i suť z komína vyluxovat a dát si tam větší a lepší prkénko. Říkal jsem si, že až někdy budu mít třeba hodinku volno, celé to tam pěkně uklidím, a že se v té suťi určitě najdou nějaké zajímavé střepy. A možná tam čeká i nějaké větší překvapení. Jenomže o rozhovory a zpovědi není nikdy nouze, a tak jsem si našel na tento uklid čas až po pěti letech.

V sobotu 20. února 2016 jsem si do věže přinesl velký vysavač, nasadil nový pytlík a suť pěkně odluxoval. Střepů tam bylo dost, základ ale tvořil popel. Menší střípky jsem později vysítoval z obsahu pytlíku, větší jsem prostě vybral rukou. Pro největší kámen už jsem musel sáhnout asi do půlmetrové hloubky, protože se mi sice přisál k trubici vysavače, ale byl moc těžký na to, aby ho podtlak udržel. Shora kámen vypadal úplně obyčejně. Byla to ovšem zadní strana reliéfu. Když jsem kámen vyzvedl a otočil ho, spatřil jsem překrásnou jemnou tvář. Hned mě napadlo, že je to anděl nebo Kristus a že to bude zbytek středověké výzdoby kostela. Rozum mi velel ke střídmosti, ale mé nadšení odpovídalo očekávanému překvapení.

V porovnání s ostatními střepy se pro mě stalo torzo Kristovy postavy okamžitě srdcovou záležitostí a očekával jsem i nadšené reakce svých kolegů. Všichni ale byli velmi zaneprázdněni,

pokračování na straně 6

OBSAH

Edice

Benešovský kancionál, O. Šmíd 7

Bylo, je a bude

Kristus v Getsemanech, O. Šmíd 1

Přehlídka skladatelské soutěže SDH, O. Šmíd. 6

Svatováclavské slavnosti nově od srpna do vánoc, O. Šmíd. 8

Papež František posvětil sochu sv. Anežky za doprovodu

Vysokoškolského uměleckého souboru Pardubice, J. Mimrová 9

Zemřel kardinál Miloslav Vlk J. Eliáš 10

Zpráva z pohřbu Miloslava Vlka, O. Šmíd. 10

Trivýznamné události v Praze, E. Kindler. 11

Medailon

K devadesátinám Miroslava Svobody, K. Frydrych 4

Sbory

VUS Pardubice, T. Židek. 9

Notové přílohy

Benešovský kancionál (1574c-1596c), praktická edice.

Pramen: Praha, Archiv hlavního města Prahy, sbírka rukopisů, sign. 8429 (Benešovský kancionál), viz též edice Jan Baťa (2009, dostupné online).

62. Vstalť jest této chvíle SSSA

61. Vstalť jest této chvíle SATB

78. Otče náš, milý pane, dej nám Ducha Svatého.

80. Dnešního dne splnilo se

80. Třetího dne vstal stvořitel (text z BeK č. 35)

85. Ráčil paměť zůstaviti

Milí čtenáři,

V tomto čísle přinášíme první skladby z *Benešovského kancionálu* (1574c-1596c), které, doufáme, najdou bohaté využití ve vašem liturgickém i koncertním provozu. Spartace vycházejí z hotové edice Jana Bati; ovšem při přípravě praktického vydání, při podkládání dalších slok, úpravách textu a opětovné revizi pramene se zjistila velká časová náročnost prací. Nyní jsou stanoveny ediční zásady a věřím, že se můžeme těšit vzápětí na další písně.

Vzpomínkou se vracíme k osobě zesnulého otce kardinála *Miloslava Vlka* a představujeme zajímavého moravského sbormistra a varhaníka *Miroslava Svobodu*.

Laskavě přijměte pozvání na festival *Svatováclavské slavnosti*, který od letošního roku probíhá na delším časovém půdorysu od srpna do prosince a v nové dramaturgii, proto informace o probíhajících akcích jsou nanejvýš aktuální. Nové stránky festivalu se přesunuly (zpět) na adresu SVS.sdh.cz.

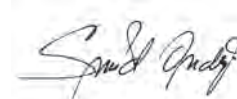
Z festivalových akcí najdete v čísle pozvání na vyhlášení a koncertní provedení *nejlepších děl skladatelské soutěže SDH 2017*. Současně vyhlášíme soutěž pro příští rok.

Uzávěrka odevzdání soutěžních skladeb je stanovena na **1. 3. 2018**. Vedle kategorie „moteto“, jako v minulých letech vyhlášíme druhou kategorii „mše, ordinárium“. Podrobné podmínky otiskneme v příštím čísle.

Festival přináší mnoho pěkného a hodnotného programu, několik vět o dramaturgii se dočtete na str. 8. Kromě premiér a výjimečných hudebních programů stojí za pozornost i literárně-hudební pásma *Popelka nazaretská* (11. 11.), nebo *básně a úvahy o svatých*, P. Marii a adventu dokreslené Písněmi Adama Michny (3. 12.). K adventnímu zamýšlení přispěje další nový formát, úvahy *ekonomy Tomáše Sedláčka* na téma Job doplněné částmi stejnojmenné varhanní skladby *Petra Ebena*. Ze zdánlivě odpočinkových žánrů festival nově nabízí promítání uměleckých filmů s diskusí s významnými hosty.

Convivium 2018 se bude konat poprvé v benediktinském klášteře *Broumov* v termínu **11.-19. 8. 2018**.

Budeme rádi za vaše autorské příspěvky, protože „dělníků je málo a ani žen článků není hojná“.

MINISTERSTVO
KULTURYČasopis vychází s finanční podporou
Ministerstva kultury ČR

PSALTERIUM, revue pro duchovní hudbu

Ročník 11, č. 1/2017

Vychází 4x ročně, vydává Psalterium, s. r. o., Kolejní 4, 160 00
Praha 6

IČ 26448203, psalterium@sdh.cz

<http://zpravodaj.sdh.cz>**Redakční okruh:** Jaroslav Eliáš, Jan Baťa, Evžen Kindler,
Rastislav Podpera, Tomáš Slavický, Ondřej Šmíd (šéfredaktor)**Design:** Jana Majcherová, Andrea Šenkyříková**Sazba:** Jiří Kub, **Sazba notové přílohy:** Martin Šmíd**Registrace:** MK ČR E 17101 ze dne 30. 10. 2006, ISSN 1802-2774

K devadesátinám Miroslava Svobody

V prosinci 2016 oslavil devadesátiny varhaník, učitel hudby a sbormistr Miroslav Svoboda (*12. prosince 1926, Brno) z Lovčiček u Otnic. Jeho rodiče – otec Melichar (1901-1972) pracoval jako drenážník, matka Františka, roz. Jedličková (1899-1990) byla zemědělská dělnice – měli kladný vztah k hudbě, proto nechali Miroslava od sedmi let učit hře na housle¹ u místních kantorů Suchomela² a Ladislava Kutlacha³.

Po absolvování povinné školní docházky na Hlavní škole s českým jazykem vyučovacím v Šaraticích se rozhodl věnovat hudbě cele. Housle ho bavily, přesto se překvapivě přihlásil na oddělení dechových nástrojů *Státní hudební a dramatické konzervatoře v Brně*, kde od roku 1942 studoval hru na fagot u Jana Fürsta a Václava Součka⁴. Na podzim roku 1944 byla konzervatoř uzavřena a její posluchači totálně nasazeni – Miroslav Svoboda pracoval do konce války v žatčanských naftových dolech. Po osvobození nastoupil do třetího ročníku k Josefu Jakubcovi; z důvodu zdravotní indispozice však nemohl ve hře na fagot či jakékoli další dechové nástroje pokračovat. Přesto nepochyboval o svém poslání být hudebníkem.

Od dětství obdivoval majestátní zvuk královského nástroje, proto si podal přihlášku do *Dvouletého kursu pro vzdělání venkovských varhaníků při Státní hudební a dramatické konzervatoři v Brně*. Vznik kurzu v roce 1929 iniciovala Jednota pro zvelebení církevní hudby na Moravě, jelikož po té, co „pokrokoví“ učitelé přestali hrát na varhany, mnohé kůry osiřely.⁵ Stejně jako všechny obory konzervatoře⁶ i dvoule-

tý varhanní kurs byl primárně řádným studiem.⁷ Jeho posluchači měli povinnost cca 5 - 6 hodin denně cvičit na klavír a v průběhu jednoho týdne odehrát nejméně šest cvičných hodin na varhany v budově konzervatoře.⁸ Součástí formace pro budoucí praxi byly obligátní hospitace na kůru katedrály i jiných brněnských kostelů, zpěv nešpor, chorálních i figurálních mší⁹; podílel se například na provedení kantáty *Otčenáš* Leoše Janáčka na Starém Brně.

Miroslava Svobodu učil hru na varhany Miroslav Příhoda¹⁰, jenž byl pro své žáky ideálním vzorem – vystudoval Dvouletý kurs pro vzdělání venkovských varhaníků (1930-1932), hru na varhany a zpěv na konzervatoři, soukromě též kompozici; zastával post ředitele kůry starobrněnské baziliky, kde vedl 100členný chrámový sbor proslulý prováděním vrcholných děl chrámové hudby. Základní instruktivní literaturou byla *Theoreticko-praktická škola na varhany, op. 15* (Praha: Mojmir Urbánek, 1922) Josefa Trumpuse, *Theoreticko-praktická škola na varhany* (Praha: Em. Wetzler, 1884) Františka Zdeňka Skuherského a *Tägliche Uebungen im Pedalspiel für Orgel, op. 78* Samuela de

Langeho. K repertoáru patřila *Snadná preludia, op. 20* (Praha: Vyšehrad, 1947) Josefa Blatného, *Acht kleine Präludien und Fugen BWV 553-560* Johanna Sebastiana Bacha, *50 předeher a meziher pro varhany, op. 20* (Praha: Kotrba, 1905), *100 preludií pro varhany* (Praha: Urbánek, 1922) a *64 krátkých předeher a meziher pro varhany ve všech dur a moll tóninách, op. 10* (Praha: Mojmir Urbánek) Eduarda Treglera. Příhoda často doporučoval: „Studuj Treglera!“ Akcentoval ale i dílo Antonína Dvořáka a Jaroslava Křičky.¹¹

Dále jej učili: Olga Nováková (obligátní klavír), Karel Hradil (chorální zpěv a sborový zpěv církevní), Josef Černocký (zařízení varhan), Gracian Černušák (dějiny hudby), Dp. František Pokorný (liturgika) aj.¹²

V souvislosti s nástupem nové politické diktatury v roce 1948 Dvouletý kurs pro výchovu venkovských varhaníků při Státní hudební a dramatické konzervatoři – přestože jeho potřeba byla všeobecně uznávána – zanikl. Miroslav Svoboda tak patřil k jeho posledním posluchačům-absolventům (1946-1948).

Další vědomosti a dovednosti získal studiem třetího ročníku *Tříletého varhanního kursu Jednoty pro zvelebení církevní hudby na Moravě* (1948-1954). Mezi touto novou školskou církevní institucí, Dvouletým kursem pro výchovu venkovských varhaníků a Janáčkovou *Varhanickou školou* (1881-1919) je zřejmá historická kontinuita. *Tříletý varhanní kurs* sídlil v Janáčkově Varhanické škole (Brno, Smetanova 14) a pedagogický sbor sestával z emeritních profesorů brněnské konzervatoře, jimž komunistický režim nedovolil působit na státní škole. Miroslava Svobodu tedy opět učil Miroslav Příhoda (hra na varhany, obligátní klavír) a ředitel Tříletého kursu Karel Hradil¹³ (harmonie, kontrapunkt, hudební formy a rozbor, sborový zpěv

¹¹ Jaroslav Křička (1882-1969) byl soukromým učitelem Miroslava Příhody v kompozici (spolu s Jaroslavem Kvapilem).

¹² Další pedagogy nelze doložit – katalog z let 1947/48 není kompletní.

¹³ Karel Hradil (1910-1979) – regenschori, varhaník, dirigent, hudební pedagog, skladatel. Na brněnské konzervatoři vystudoval hru na varhany (1928-1932), kompozici a dirigování (1934-1936). Učil na Odborné škole pro ženskou povolání v Brně (1938-1941), brněnské konzervatoři (1942-1948), Hudební škole Jaroslava Kvapila a řídil Tříletý varhanní kurs Jednoty pro zvelebení církevní hudby na Moravě. Zaměstnan byl též jako ředitel kůry chrámu sv. Cyrila a Metoděje v Brně-Židenicích (1936-1945) a chrámu sv. Jakuba v Brně (1945-1952). Vedl řadu sborů, mj. OPUS (1947-1950), Brněnské pěvecké sdružení Foerster, Ženské pěvecké sdružení Krásnohorská či Rastislav (1971-1979).

1 Učil se dle *Praktické školy hry na housle* Bedřicha Kozánka (1864-1913).

2 Učitel hudby pan Suchomel žil v domě rodiny Svobodů jako nájemník.

3 Ladislav Kutlach (* 30. července 1908, Ivanovice na Hané) – vystudoval učitelský ústav v Kroměříži, kde 20. června 1928 vykonal zkoušku učitelské dospělosti. Působil v Drnovicích, Ruprechtově, Otnicích a od roku 1933 v Lovčičkách u Otnic.

4 Z tohoto období je doloženo účinkování na koncertu konzervatoře v sále Besedního domu 26. dubna 1944, kde spolu s Františkem Janovským hrál Koncert pro 2 fagoty Étienne Oziho (1754-1813).

5 Po vzniku Československé republiky odmítali „pokrokoví“ učitelé hrát na varhany. Na tuto situaci zareagovala pražská *Obecná jednota cyrilská* zorganizováním půlročních kurzů pro varhaníky již v roce 1919. To však nestačilo, proto OJC roku 1920 zřídila kurzy dvouleté, jež trvaly až do roku 1932.

6 Brněnská konzervatoř obsahovala: 1. Oddělení pro skladbu a dirigování; 2. Oddělení instrumentální: a) obor smyčcových nástrojů, b) obor dechových nástrojů; 3. Oddělení klavírní; 4. Oddělení varhanní a ředitelů kůry; 6. Oddělení dramatické; kromě toho Dvouletý varhanní kurs.

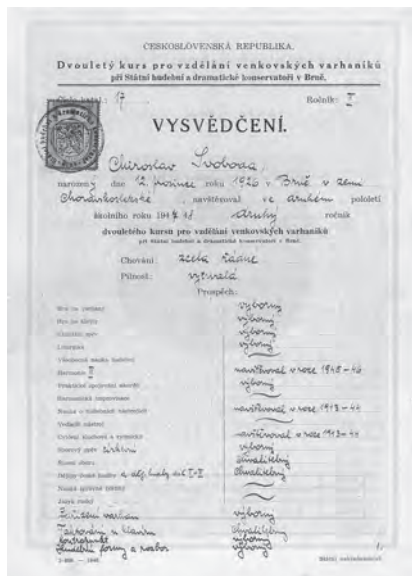
7 Řádné studium – prezenční, denní. Mimořádné studium – kombinované, dálkové.

8 Aby ušetřil čas za dojíždění, bydlel v Brně-Židenicích na ul. Vaškova 12.

9 Rád vzpomíná na latinské mše řízené Karlem Hradilem a Josefem Černockým u varhan.

10 Miroslav Příhoda (1912-1988) – hudební pedagog, regenschori, varhaník, dirigent a skladatel. Pracoval mj. ve Státním divadle v Brně (1938-1942), Německém divadle v Brně (1942-1945) a Hudební škole Jaroslava Kvapila. Působil jako varhaník kostela sv. Augustina v Brně (1935-1945).

církevní, doprovázení chorálů, příprava a řízení partitur, hra partitur vokálních). Kromě každodenního studia se účastnil též mimoškolních akcí, které souvisely s přípravou na varhanickou službu a pomáhaly mu získat potřebné zkušenosti. Pod vedením Karla Hradila např. zpíval ve 120členném sboru, který

v kostele sv. Jakuba v Brně za doprovodu 60členného symfonického orchestru Československého rozhlasu interpretoval *Stabat Mater* Antonína Dvořáka.

Svou odbornou úroveň a kvalitou byly oba zmíněné kurzy vhodnou přípravou pro další studium na konzervatoři, kde své vzdělání Miroslav Svoboda završil. Pětiletý program hry na varhany na *Státní hudební a dramatické konzervatoři v Brně* (1949 – 1953) tak vzhledem k předchozímu studiu zvládl za čtyři roky (kontrahoval druhý a třetí ročník).¹⁴ Zde byl žákem Josefa Blatného¹⁵ (hra na varhany, improvizace, vyučovací praxe), Theodora Schaefera (všeobecná hudební nauka, harmonie), Františka Suchého (hudební formy), Vladimíra Hawlíka (obřadový zpěv, sborový zpěv církevní, historie a literatura varhan), Josefa Černockého (zařízení varhan), Josefa Pukla (doprovod), Vilibalda Scheibera (hra partitur) aj.

Ze všech pedagogů jubilant nejraději vzpomíná na „zlatého člověka“ Josefa Blatného. Nejvíce obdivoval virtuozitu a zvukomalebnou představivost varhaníka Josefa Pukla.

Ve dnech 16. – 20. května 1949 se

14 Kontrakce II. a III. ročníku povolena výnosem MŠ č. 170/97/50-V/5.

15 Josef Blatný (1891-1980) – hudební pedagog, varhaník, hudební skladatel. V kompozici byl žákem Leoše Janáčka na Varhanické škole. Pedagogicky působil na Varhanické škole (1912-1914, 1918-1919), brněnské konzervatoři (1928-1956) a JAMU (1947-1955). Byl prvním českým ředitelem kůru a varhaníkem u sv. Jakuba v Brně (1934-1941), kde si získal jméno jako vynikající varhaní improvizátor.

podrobil zkoušce učitelské způsobilosti ze sborového zpěvu¹⁶ před Státní zkušební komisí pro učitele hudby pohybového umění v Brně.¹⁷ Tuto kvalifikaci zúročil v rámci povinné vojenské služby v Bratislavě (1953-1955), kde dirigoval vojenský dechový soubor a vedl pěvecký soubor, se kterým získal na soutěži v Olomouci 1. cenu.

V roce 1955 pracovní zakotvil v Újezdu u Brna jako varhaník¹⁸ a učitel Osvětové besedy. V následujícím roce se oženil v chrámu sv. Jakuba v Brně s učetní Marií Pospíšilovou z Roštění u Holešova (1926-2005). Z manželství vzešly dvě děti: Marie (* 1957)¹⁹ a Jan (* 1959). Relativně idylické životní období však narušovaly výtky úřadů na jeho hudební aktivitu v kostele. „*Tu a tam se objevily i sabotáže, např. při provedení Rybovy mše Hej Mistře v Žatčanech roku 1959 nám soudruzi vypli proud*“, vzpomíná. Protože se „nevyrovnal s náboženskou otázkou“, byl v roce 1959 pro varhanickou činnost ze školství vyloučen.²⁰ Později měl dovoleno vyučovat v místě bydliště – v Lovčičkách u Otnic – při Svazu drobných řemesel a Osvětové besedě, avšak s měsíčním výdělkem do 300,- Kčs. Během této trpěné pedagogické činnosti mohl učit (po bytech) také děti v okolních obcích na klavír a harmoniku. Upravoval pro ně různé skladbičky a národní písně dle jejich postupné vyspělosti. Z některých jeho elévů jsou dnes úspěšní profesionální hudebníci, např. František Školař (house) – koncertní mistr orchestru Městského divadla Brno. Spolupůsobil rovněž při příležitostných kulturně-hudebních akcích v místě svého bydliště. I přesto mohl

16 Zkouška:

I. Hlavní předmět: Sborový zpěv

1. Výkon v řízení sboru;
2. Ve hře a zpěvu z listu;
3. V doprovodu a transpozici;
4. V metodice vyučování;
5. V teorii, dějinách a literatuře;
6. a) V technice taktování,
b) Ve čtení partitur;
7. V umělem zpěvu;

II. Předměty pomocné:

1. Ve společenské nauce;
2. V psychologii a pedagogice;
3. Ve vyučovacím pokusu.

Coby absolvent Dvouletého kursu pro vzdělání venkovských varhaníků při Státní hudební a dramatické konzervatoři v Brně byl osvobozen ze sluchových a rytmických cvičení, intonace, hudebního diktátu, harmonie, teorie kontrapunktu, nauky o hudebních formách a dějin hudby.

17 Dle ministerského výnosu ze dne 11. března 1919, č. 10.662/925 n. o., mohl na základě tohoto vysvědčení žádat o povolení zřídit a vést soukromou hudební školu pro vyučování sborového zpěvu. V komisi zasedali Antonín Hromádka, František Michálek, Jan Šoupal, Bohumil Soběšský aj.

18 Stal se nástupcem Františka Bílka.

19 Marie Jedličková, profesí učitelka, je dnes 1. místostarostkou města Slavkov u Brna.

20 I jeho učitel Miroslav Příhoda opustil školství během pronásledování církve komunistickým režimem a zůstal věrný varhanické službě.

svoji rodinu uživit jen díky solidnímu honoráři vyplývající z funkce regenschoriho v Újezdu u Brna.

Povzbuzení k další práci na poli církevní hudby v nelehké době totalitní mu dodávaly *Instruktaže pro varhaníky*²¹, jichž se pravidelně účastnil, dále četba hudební literatury a časopisů *Praporec*:

časopis pro lidovou hudbu duchovní (Praha: Spolek pro studium staré vokální hudby)²², *Opus musicum* (Brno: Státní filharmonie Brno a Svaz českých skladatelů).

Významná je sbormistrovská činnost jubilanta. Z funkce regenschoriho kostela sv. Petra a Pavla v Újezdu u Brna vedl místní chrámový smíšený pěvecký sbor, jenž měl na místní poměry vysokou úroveň. Členskou základnu tvořilo 25 sboristů. Těleso pravidelně vystupovalo při významných církevních slavnostech za doprovodu malého orchestru.

Těžiště repertoáru tvořily především mše:

- 1) **Latinské:** *Missa brevis in B* Josepha Haydna, *Krönung Messe* Wolfganga Amadea Mozarta, *Missa brevis in c* Františka Picky, *Missa brevis in G* Franze Schuberta, *Missa brevis in D* Eduarda Treglera;
- 2) **České:** Antonína Lánika, Zdeňka Pololánika, Vojtěcha Říhovského, Vojtěcha Slouka;
- 3) **Vánoční:** *Venkovská vánoční mše* Vojtěcha Hebelky, *Vánoční mše koledová*

21 V roce 1966 byla jmenována komise vedená šaratickým farářem Dp. Antonínem Láníkem, jež realizovala v Brně na Petrově č. 2 Instruktaže pro varhaníky (1967-1974). Další cyklus Instruktaží pro varhaníky se konal v kostele Neposkvrněného Početí Panny Marie v Brně na Křenové (1983-1992) opět pod záštitou neohroženého preláta Ludvíka Horkého. K lektorům patřili kněží Antonín Láník a Karel Cikrle, zpěvák a varhaník František Chmelík, hudební historik a organolog Jiří Sehnal, dále varhaníci Zdeněk Hatina a Josef Veselý.

22 Časopis *Praporec* vycházel v letech 1939-1950.

Štěpána Hlíny²³, *Česká mše vánoční* Karla Hradila, *Vánoční mše „Bože, láska...“* Jaroslava Kříčky, *Vánoční mše* Miroslava Příhody, *Česká mše vánoční Hej Mistře a II. vánoční mše půlnoční* Jakuba Jana Ryby, *Vianočná omša F-dur* Juraja Zrunka, *Žarošická mše pastýřská* Josefa Martínka²⁴; dále *Polské koledy* Karla Ševely, *Chvála Boží v přírodě* Ludwiga van Beethovena a *Pašije* Josefa Nešvery.

Z vnitřní potřeby a pro slávu Boží složil několik skladeb, jež byly uváděny v Újezdě u Brna: *Ordinarium in Es*²⁵ pro smíšený sbor a varhany, *Ave Maria* pro sólový hlas a varhany, *Fanfáry*. Nejraději prováděl kompozice J. Haydna a W. A. Mozarta. S oblibou a nostalgií uváděl též skladby svého učitele Josefa Blatného; vážil si skladatelského díla a přátelství Zdeňka Pololánika. Jako varhaník rád improvizoval – vzorem mu byl Eduard Tregler. Ačkoli roku 1988 odešel do penze, přijal v roce 1996 službu varhaníka v Lovčičkách u Otnic²⁶, kde dodnes – ve svých devadesáti letech – pravidelně hraje při mších.

Jubilant vchoval v Újezdu generace hudebníků, které i dnes pokračují v jeho stopách. Popřejme mu do dalších let Boží požehnání, hodně zdraví, optimismu a hudebního elánu.

Život Miroslava Svobody lze uvést v tomto historickém kontextu: Na pozvednutí hudební úrovně Moravy měli velkou zásluhu žáci Janáčkovy Varhanické školy (1881-1919) – jejich vzdělání bylo velmi ceněno (např. Josef Blatný po absolvování tříletého studia pedagogicky působil na Varhanické škole, brněnské konzervatoři a JAMU). Prestiž chrámového varhaníka však po vzniku Republiky Československé citelně upadla – „pokrokové“ učitelé odmítali hrát na varhany a hromadně opouštěli kůry. Proto *Obecná jednota cyrilská* zorganizovala varhanní kurzy a *Jednota pro zvelebení církevní hudby na Moravě* iniciovala vznik *Dvouletého kursu pro vzdělání venkovských varhaníků při Státní hudební a dramatické konservatoři v Brně* (1929-1948) a *Tříletého varhanního kursu „Musica sacra“* (1948-1954). Další úbytek varhaníků nastal za pronásledování církve komunistickým režimem (1948-1989), protože všichni chrámoví hudebníci se vystavovali politické perzekuci. Miroslav Svoboda absolvoval dvouletý i tříletý kurs, hru na

23 Štěpán Hlína – pseudonym Rudolfa Dalibora Wünsche (1880-1955).

24 Pravidelně jezdil na pouť ke Staré Matce Boží Žarošské a velmi se zajímal o *Žarošickou mši pastýřskou*. Uvádí, že se v ní objevují motivy z *Kouzelné flétny* W. A. Mozarta. Soukromým pátráním na faře ve Zdounech, domech v Žarošicích a z informací získaných z okolí skladatele Dp. Josefa Martínka (1888-1962) z nedaleké Práče, dospěl k názoru, že tato mše pochází z Vídně, odkud ji před dávnými lety přinesl hudebník Mrazík do Zdounek a odkud se šířila do blízkého okolí i Žarošic.

25 *Ordinarium in Es* autor dedikoval Dp. Františku Bílkovi. Skladba měla premiéru v újezdském kostele r. 1976.

26 Stal se nástupcem Josefa Hrozka.

varhany na brněnské konzervatoři a působil v Újezdu u Brna. Toto malé – dnes třitřicetileté – městečko tak mělo varhaníka-profesionála i v době, kdy v jihomoravské metropoli působil pouze jediný absolvent konzervatoře jako liturgický varhaník.²⁷

Karol Frydrych

Prameny:

Archiv města Brna
fond M 277 Státní hudební a dramatická konservatoř v Brně, sign. 277/256, Katalog 1946/47 varhanní a abiturientský kurs
fond M 277 Státní hudební a dramatická konservatoř v Brně, sign. 277/267, Katalog 1947/48 varhanní kurs
fond M 278 Tříletý varhanní kurs v Brně, sign. 278/1, Katalog 1948/49 roč. 1., 3.

Archiv Základní školy a Mateřské školy Otnice, okr. Vyškov
Kronika Obecné školy v Otnicích, 1925-1948.

Osobní archiv Miroslava Svobody.

Literatura:

-el-. Koncert brněnské konzervatoře. Moravské slovo, 26. dubna 1944, s. 2.

FRYDRYCH, Karol. Dvouletý kurs pro vzdělání venkovských varhaníků při Státní hudební a dramatické konservatoři v Brně (1929-1948). Zpravodaj Musica sacra, Brno, 2017, roč. 25, č. 1, s. 5-7. ISSN 2336-5374.

FRYDRYCH, Karol. Příspěvek k výchově varhaníků. Slavkovský zpravodaj, Slavkov u Brna, 2012, č. 9., s. 13.

KOZÁKOVÁ, Marie. Téměř neznámým varhaníkům... Zpravodaj Musica sacra, Brno, 2016, roč. 24, č. 5, s. 14-15. ISSN 2336-5374.

27 Jediným profesionálním chrámovým varhaníkem v Brně v době náboženské nesvobody byl Zdeněk Hatina – přivydělával si hrou v krematoriu.

dokončení ze strany 2

a tak jsem vzal reliéf s hlavou domů a položil ho na policičku, kde čekal ještě víc jak tři měsíce. Po tu dobu jsem škádlil kolegu Martina Staňka, který zná u Salvátora snad každý kamínek, že až mu konečně přinesu, co jsem našel, bude nadšený a bude mi závidět, protože to překoná všechny jeho dosavadní objevy. Když jsem mu konečně hlavu Krista ukázal, řekl se svou pověstnou ironií něco jako: „No jo. To bude nějaká pseudogotika, to přece nemůže bejt tak starý, jak se to tváří. Vždyť je to úplně nepoškozený. Nebo tito tam někdo nastrčil, protože věděl, jakej jsi sběrač, a chtěl tě napnout jako kšandy.“

Když ovšem Martin zařídil odborné posouzení nálezu, potvrdilo se to, v co jsem ve skrytu doufal. Dokonalá a krásná hlava Krista Salvátora ležela roky mlčenlivě pod termoskou s čajem mezi mnou a mými hosty při duchovních rozhovorech a zpovědích jako skrytý doklad Ježíšových vlastních slov: „Neboť kde jsou dva nebo tři shromáždění ve jménu mém, tam jsem já uprostřed nich.“ (Mt 18,20) Kostel Nejsv. Salvátora teď našel svou další skrytou tvář. Tvář toho, který je neustále přítomen, naslouchá a dává se poznat. (konec citace)

Katalog výstavy i nová kniha Norberta Schmidta *Příměluva za současnost* aneb Umění v sakrálním prostoru (vydavatelství Triáda, 2016) pojednávají o všech realizovaných uměleckých intervencích jsou stále k dostání v sakristii kostela.

Ondřej Šmíd

PŘEHLÍDKA SKLADATELSKÉ SOUTĚŽE SDH

Slavnostní vyhlášení a provedení vítězných děl skladatelské soutěže SDH 2017 proběhne na koncertě pořádaném v rámci festivalu Svatováclavské slavnosti dne **8. listopadu 2017** od 18 hod. v kostele P. Marie pod řetězem.

Program:

Chaloupský, Petr
Šmíd, Martin
Bernátek, Jan
Koronthaly, Petr
Kučera, Jan
Horyna, Martin
Korejs, Bohuslav

Benedicite Dominum
Zdrávas, hvězdo skvoucí.
Ave Maria
Svatý Václave
Jeremjášův pláč
Aleluja. Vstal jsem z mrtvých.
Milosrdenství velebme

Nastudování a řídí: Marek Valášek, varhany Pavel Salák.

Vítězné skladby otiskneme v příštím čísle Psalteria společně s profily autorů

SKLADATELSKÁ SOUTĚŽ SDH 2018, UZÁVĚRKA: 1. 3. 2018

Kategorie A: Moteto sólové nebo sborové (maximálně 8 minut)

Kategorie B: Mše, ordinarium (maximálně 30 minut, účast lidu není podmínkou)

Doprovod varhan, případně běžných nástrojů, nebo bez doprovodu; text latinský či český.

Doručení: e-mailem na smid@ondrej.info nebo poštou do sídla SDH. Odborná porota hodnotí skladby jako anonymní.

Ondřej Šmíd

Benešovský kancionál

Benešovský kancionál patří mezi nejznámější prameny hudby renesančních Čech. Je tomu mimo jiné i proto, že ukázky z jeho obsahu stojí na samém počátku novodobých snah o ediční zpřístupnění památek starší české hudby v čele s antologií *Hudební památky české* Josefa Leopolda Zvonaře z let 1862-1864. Zvonařova antologie a články věnované Turnovskému podnítily zájem sborových těles o interpretaci starší české hudby a repertoár Benešovského kancionálu se tak stal součástí koncertního života.

Vedle mnoha edic jednotlivých skladeb zmiňme alespoň vydání všech skladeb Jana Trojana Turnovského Martinem Horynou a kompletní kritické vydání Benešovského kancionálu připravené Janem Baťou v roce 2009. Edice, kritické poznámky a doprovodná studie Jana Bati jsou dostupné online¹ a s laskavým souhlasem se staly podkladem tohoto článku a notové přílohy. Původní pramen Benešovského kancionálu uložený v Archivu hl. m. Prahy pod sign. 8429 je dostupný také online.²

POPIS NOTOVÉ PŘÍLOHY, EDIČNÍ ZÁSADY

Stalo se zvykem koncipovat kritické (vědecké) edice tak, že je podložena pouze první sloka textu. Ostatní sloky se uvádějí za notovým zápisem nebo na zcela jiném místě. Naším cílem je publikování praktických edic k okamžitému provádění bez prepisování nebo učení z paměti. Text podkládáme pod notovým zápisem každého hlasu a pro přehlednost omezuje počet slok na pět až osm. V případě většího počtu slok je notový zápis zkopírován na více (dvoj)stran.

Benešovský kancionál obsahuje vícehlasé znění mnoha krásných písní. Některé melodie jsou známé z našich současných kancionálů. Do notové přílohy jsme vybrali písně, které se objevují v *Mešních zpěvech* k určitým příležitostem. Písně publikujeme se všemi slokami, protože text poskytuje souvislé epické vyprávění a písně je vhodné zpívat celé. Cílem je totiž meditace textu (obecně předání sdělení a pohnutí emocí). Naopak cíl „přehrání libivé melodie“ s textem sloužícím jen jako zvukomalba, je třeba odmítnout. Pokud by bylo v konkrétní situaci přezpívání celé písně neúnosně dlouhé, je důležité vybrat sloky přesně k dané příležitosti.

Některé písně jsme připravili ve více

¹ dostupné po vyhledání „Benešovský kancionál“ nebo zde: www.acecs.cz/media/bata_ben_kanc_sec.pdf

² Praha, Archiv hlavního města Prahy, sbírka rukopisů, sign. 8429 (Benešovský kancionál), online: <http://katalog.ahmp.cz/pragapublica/> zde zvolte rubriku „Sbírka rukopisů“ a nechte vyhledat „Benešovský“ nebo „kancionál“.

variantách, z nichž jednu otiskujeme, a další najde čtenář online. Jedná se o případy, kdy původní text obsahuje mnoho archaických nesrozumitelných výrazů, jejichž význam se změnil a smysl textu je zavádějící. Zde jsme ponechali jednu verzi původní a vytvořili jsme moderní verzi s upraveným textem zpravidla podle znění vžitého z *Mešních zpěvů*. Záměrem bylo nezavádět další nová znění. Protože se jedná o praktickou edici a prameny jsou přístupné, jeví se toto řešení lepší než nepřehledné poznámkování všech změn a různocnění do spartace. Melodie i texty se navíc objevují ve starších pramenech a v čase se proměňují.

Na příkladu textu písně 61. *Vstalt jest této chvíle ctný Vykupitel* ukážeme, že smysl slov starodávné písně se změnil tak zásadně, že textu nerozuměl již pisatel Benešovského kancionálu v 16. stol.

*Vstalt jest této chvíle ctný Vykupitel,
Ježíš Kristus mile, světa Spasitel,
jenž pro hříchy naše rád vstaše,
rozpat na kříži nevinný,
náš Pán jediný.*

Spojení „rád vstaše“ se jeví jakože „rád vstal“, ale s následujícím textem „rozpat na kříži“ nedává posluchači smysl. Starší znění „rád vstaše“ lze chápat ve smyslu „rád vystoupil, stál nebo stoje rozpat na kříži“, což chápeme a podle smyslu prepisujeme: „jenž pro hříchy naše vydal se“.

Třetí sloka zní ještě méně srozumitelně:

*Když jeho plakaly smrti ženy ctné,
Marie tu stály u hrobu truchlé.
Anjel jenž sedíše tím spíše
kázal bratřím zvěstovati,
že vstal Pán z mrtvých.*

Zde starý zápis zněl „Anjel jenž **sedíše jim spíše** kázal zvěstovati“ a tento smysl: „Anděl, jenž (tam) seděl, jim kázal spěšně zvěstovat“ je pro nás zcela srozumitelný, na rozdíl od textu v Benešovském kancionálu.

V případech, kdy na stejnou melodii existuje více textů, vytvořili jsme několik písní s výběrem slok podle MZ právě pro různé příležitosti.

Edice Jana Bati byly znovu konfrontovány a na několika místech, kde je původní pramen poničen a špatně čitelný, byly provedeny změny. Značně komplikované bylo rozhodování o podložení textu, které není nikde v pramenech zřejmé.

NOTOVÝ ZÁPIS

Písně v sudém taktu jsou notovány v taktu C *alla breve*, což znamenalo *velký takt alla brevis* (měřený notou *brevis* =); dnes bychom řekli dvoucelý. Dlouhé notové hodnoty přesně odpovídají dobové teorii taktování, na první *semibrevis* (celou notu) jde ruka dolů na druhou

Obr. 1 Ukázka části strany rukopisu Benešovského kancionálu. Všimněme si notových hodnot a podložení textu.

semibrevis nahoru.³ V prepisu jsme použili poloviční notové hodnoty, proto taktování (počítání) má být po půlkách „na dvě“ ne po čtvrtkách.

Pozn. Toto je důležitým potvrzením teorie. V sedmnáctém století se stále používal symbol C *alla breve*, ale s kratšími hodnotami (takt měl délku *semibrevis* a často chyběly taktové čáry), čímž nebylo jasné, jaké taktování zvolit a zda (jak) teorie skutečně platila. (Podrobně o taktu a proporcii Psalterium 2015, č. 3 a 4.)

PODLOŽENÍ TEXTU

V Benešovském kancionálu, v originálním prameni je první sloka zapsána pod diskantem (resp. horním hlasem), druhá pod altem (resp. druhým hlasem), třetí sloka vychází pod *cantem firmem cf* (u čtyřhlasu) atd. (viz obr. 1). V pramenech někdy sloka zapsaná pod hlasem ukazuje, jak mají být slabiky v hlasu rozloženy. V Benešovském kancionálu tomu tak není; slabiky se s notami volně rozcházejí, chybí značky opakování textových úseků a podložení textu je třeba rekonstruovat podle smyslu. V případě *cf* je podložení textu zpravidla sylabické a tím jednoznačné. U ostatních zdobících hlasů s *melismaty* je not více než slabik, nemáme žádnou indicii, jak byly slabiky rozmístěny a možných

³ Sudý neboli stejný takt, *tactus aequalis* má dvě stejné části (*thesis* a *arsis*), nikoliv čtyři části, čtyři doby, jak jsme zvyklí dnes. V případě běžného taktu *alla semibrevis* trvá *thesis minimi* (na první část taktu, půlovou notu jde ruka dolů) a *arsis* trvá stejně (na druhou část taktu, druhou minimu jde ruka nahoru). V případě dvojnásobného taktu *alla brevis* má *thesis* trvání *semibrevis* (na celou notu jde ruka dolů) a *arsis* trvá rovněž *semibrevis* (na druhou část taktu, na celou notu jde ruka nahoru). Symbol C *alla breve* běžně vyjadřoval pouze, že se jedná o duchovní hudbu. Madrigaly a instrumentální koncerty se zapisovaly v kratších hodnotách se symbolem C (běžný takt = *tactus ordinarius* = *tempo ordinario*).

řešení existuje více. Rozhodování bylo v některých případech velice zdoluhavé.

Kritériem byla dobrá srozumitelnost a pěvecký logický rozložení textu. Tedy v homofonních úsecích bylo rozhodující, aby vyslovovaly hlasy společně s *cf* nebo po dvojicích nebo tři a jeden. Hlasy se stejným rytmem aby vyslovovaly stejně, aby byly v imitacích hlasy posunuté o stejný úsek a aby se text hlasů sjednotil v závěrech frází (v kadencích). Renesanční, barokní kadence má na konci fráze přinášet uklidnění, spočinití.

61. Vstal jest této chvíle

Tato píseň je v kancionálu uvedena ve dvou zpracováních za sebou (č. 61 a 62, vzhledem k pohodlnému obrácení stran jsou skladby v příloze v obráceném pořadí). Uvádíme obě verze; první je psána pro ženské hlasy, druhá má naopak rozsah pro smíšený sbor. Obě písně mají shodný text, proto budeme totožné úpravy popisovat jen zde.

Zatímco píseň 62 je veskrze homofonní, doprovodné hlasy zdobí *cf* jen melismaty a synkopami, píseň 61 začíná kánem (imitací tématu). Doprovodné hlasy nastupují s tématem postupně a uvádějí *cf*. Plocha o rozložení prvního verše zavírá kadenci. Následující dva verše jsou zpracovány homofonně s výše popsaným zdobením. Mezi předposledním a posledním veršem je vytvořeno zdůraznění homofonním sjednocením hlasů *noema* (v první sloce na slově „nevinný“). Posunutí textu mezi hlasy v opakování posledního verše navozuje dojem polyfonního závěru nad zadržným *cf*.

V notovém zápisu nebyly provedeny změny; pouze na několika místech jsou nad notou doplněny pravděpodobné posuvky. Na většině míst, v kadencích jsou opodstatněné (je třeba rozhodovat podle dobové teorie závěrů, ne podle moderní harmonie). V prvním diskantu v t. 18 si lze představit h', v taktu 19 zní c" tradičněji než cis". V samotném závěru je navrženo cis s ohledem na radostný charakter velikonoční písně, jinak by závěr mohl zůstat zcela bez posuvek.

62. Vstal jest této chvíle

V této skladbě jsme provedli opravy, protože papír originálu je na několika místech poškozen a notový zápis byl špatně čitelný. Jedná se o alt t. 4, 10 a 13. Ve všech případech postupoval soprán sám proti třem hlasům, po opravě se alt logicky připojil k sopránu a spolu zesilují synkopický rytmus proti *cf* a basu. V altu t. 4, g' půlová byla zkrácena a nahrazena čtvrtovými g', e'. Takt 10-11, půlové h', g', f' má být správně: čtvrtová h' (navrženo hes' k odstranění tritonu), g', g', půlová g' a čtvrtová f'. Tím vznikne shodný rytmus se sopránem. V t. 13, 2. doba má být d" půlová a c", h' osminy.

Soprán t. 8 u poslední noty byla doplněna tečka, neboli t. 9 první doba

má být e', d' osminy, čímž logicky vznikne stejný rytmický motiv jako o dva takty dále. Podložení opakovaného textu v posledních třech taktech bylo provedeno podle pravidel popsanych výše. Slovo „sstoupil“ v šesté sloce bylo nahrazeno tříslabičným „sestoupil“.

78. Otče náš, milý pane, dej nám Ducha Svatého.

Píseň má podobně rafinovanou stavbu jako č. 61. V první části zazní začátek melodie postupně ve všech hlasech posunutý o takt, *cf* nastupuje poslední. První část se opakuje. Po repetici začnou tři hlasy homofonně, melodie se objeví v altu a po jednom taktu nastoupí *cf* s tématem ve stejné poloze. V tomto místě se objevil nejtěžší problém s textem, neboť díky melismatům docházely hlasy do kadence každý jinak a ve skutečnosti se v kadenci nesešly. Posléze se objevilo logické a elegantní řešení, díky němuž je skladba jasně strukturovaná. Tři hlasy, které začínaly, vyslovují stále spolu proti posunutému *cf*. Až dokončí text fráze, zopakují poslední čtyřslabičné slovo s *cf*, který začal o takt později. Tím se všechny hlasy opět sjednotí a vytvoří ideální kadenci a navíc rétorické potvrzení. Následující frázi (oproti Baťovédici 2009) začnou všechny hlasy homofonně až na 3. době, čímž se docílí zdůraznění a vrcholu před závěrem.

Sloky 4 až 6 jsou odděleny nadpisem: „Po slyšení slova Buožího“. Jasně Svatodušní píseň tak nabízí velmi frekventované použití.

80. Dnešního dne splnilo se

Je píseň přímo na svátek seslání Ducha Svatého. V prvních deseti slokách popisuje události podle znění evangelia. Od jedenácté sloky pokračuje vyzváním a vypočítáváním sedmi darů Ducha Svatého. Píseň tak lze rovněž použít k různým příležitostem.

80. Třetího dne vstal stvořitel

Předešlou harmonizaci Jana Trojana Turnovského populární melodie jsme podložili ještě velikonočním textem *Třetího dne vstal stvořitel*, tím se rozšíří použití předešlé skladby o velikonoční dobu. Píseň s tímto textem a melodií v jiné úpravě najdeme v BeK pod číslem 35.

85. Ráčil paměť zůstaviti

Další krásná známá melodie, zde opět ve zpracování Jana Trojana Turnovského. Čtyři sloky na první straně jsou eucharistické o poslední večeři Páně (o ustavení nejsv. svátosti) a hodí se přesně na Zelený čtvrtek nebo kdykoliv na ofertorium nebo communio. Pátá sloka je dokladem nedůslednosti revize heretických textů po Bílé hoře. Sloky v závěru lze použít záměnou textu na různě příležitosti „pro Tvé narození, umučení, atd“.

Ondřej Šmíd

SVATOVÁCLAVSKÉ SLAVNOSTI NOVĚ OD SRPNA DO VÁNOC

Festival byl původně založen s cílem přiblížit osobu hlavního českého patrona veřejnosti v době, kdy o sv. Václavu mluvil k národu jen Václav Malý na shromážděních proti totalitě. Časové těžiště festivalových akcí dosud leželo v září mezi svátky sv. Ludmily a sv. Václava. Dnes svatováclavské oslavy probíhají všude od oficiální celostátní úrovně po jarmarky a pouti v nejmenších vesničkách.

Kulturní nabídka po prázdninách je přehluštěná. Probíhá současně několik nově vzniklých festivalů a některé z nich dokonce nesou jméno sv. Václava. SVS nemá za cíl konkurovat celonárodní pouti do Staré Boleslavi, nově vzniklým festivalům ani komerčním projektům. Společnost pro duchovní hudbu chce využít tradici festivalu a zacílit na nová témata, na prezentaci dalších českých světců, patronů a osobností.

Festival se rozprostře do delšího období, aby mohl připomínkou pokrýt další tradiční církevní svátky a aby akce nebyly koncentrovány v jednom exponovaném týdnu. Festival nabídne nové formáty; filmy s diskusí, přednášky, prezentace nové tvorby.

Dramaturgie 26. ročníku připomene 10 let výročí úmrtí **Zdeňka Lukáše** a **Petra Ebena** koncertem 27. 11. Skladby Petra Ebena navíc zazní na koncertě 11. 9. a zejména 18. 12. jako součást nového formátu. V komponovaném pořadu doprovodí úvahy **ekonomy Tomáše Sedláčka** na téma biblického příběhu Job části stejnojmenné skladby Petra Ebena pro varhany.

Z dalších autorů přiblížíme veřejnosti velký talent, skladatele **Roberta Jana Nepomuka Führera**, varhaníka v Praze na Strahově a později kapelníka v katedrále sv. Víta. Výročí 210 let od autorova narození připomeneme hned dvakrát; nejprve Missou Solemnis in C při mši sv. ke svátku sv. Ludmily, v provedení Pražského katedrálního sboru. Závěrečný koncert pak nabídne velkou Führerovu Missu in D a Te Deum v nastudování souboru **Musica Florea** a sboru Collegium Floreum.

Muzikologicky zajímavé budou: rané barokní koncert věnovaný **Lodovicu Grossi da Viadana** (390 let od úmrtí), jeho duchovním koncertům a osmihlásným sintoniím (15. 11.); koncert věnovaný **Janu J. I. Brentnerovi** s muzikologem Václavem Kapsou, autorem nové edice *Harmonica duodecatomeria ecclesiastica*. Nevšední zážitek nabídne **Koncert pravoslavných zpěvů** v podání sboru Oktoich (12.11.) a cisterciácké hudby barokního mistra **Alberika Mazáka**.

pokračování na další straně

Papež František posvětil sochu sv. Anežky za doprovodu Vysokoškolského uměleckého souboru Pardubice

Socha Svaté Anežky Přemyslovny (České) byla v sobotu 10. září slavnostně dovezena do Vatikánu, kde ji papež František posvětil při slavnostní audienci na náměstí svatého Petra za přítomnosti české vládní delegace a za doprovodu čtyř hudebních souborů, mezi nimiž byl také Vysokoškolský umělecký soubor Pardubice. Svatopetrské náměstí bylo zaplněno několika tisíci poutníky, z nichž

kultury Daniel Herman a delegace církevních hodnostářů v čele s kardinálem Miloslavem Vlkem a královehradeckým biskupem Janem Vokálem.

Vyvrcholením celého dne byla mše svatá, konaná především pro české poutníky, v chrámu sv. Jana Florentianů, kterou celeburoval kardinál Miloslav Vlk ve spolupráci všech přítomných biskupů. Hudební doprovod bohoslužby zajišťoval Vysokoškolský

velkou část tvořili čeští občané, doprovázející dovezení sochy svaté Anežky, která vznikla v kamenické škole v Hořicích. VUS Pardubice, doplněný o chlapecký sbor Bonifantes, doprovázel úvodní část audience. Představil zde především skladby českých autorů, jimiž byla například i nejstarší česká duchovní píseň Svatý Václave z 10. století, v úpravě Otto Alberta Tichého. Na závěr audience, která byla přenášena živě televizí Noe, Papež věnoval svou přítomnost každému z hudebních souborů a po přátelském pozdravu se s každým ansámblem vyfotografoval. VUS Pardubice, v čele s šéfdirigentem Tomášem Židkem, následně předal papeži Františkovi symbolický dar.

V odpolední části programu byl sbor pozván na slavnostní recepci, které se účastnila také senátorka Miluše Horská, která celou akcí zaštitila. Dále ministr

umělecký soubor Pardubice a sbor Bonifantes. Po úvodním Brucknerově Ecce sacerdos znělo mj. ordinarium Petra Ebena. Sbory dále uvedly Aleluja z Händlova oratoria Mesiáš. Sbor si na závěr vysloužil upřímné poděkování kardinála Vlka a pochvalu vládní delegace v čele s Miluší Horskou a Danielem Hermanem.

Nezapomenutelný sobotní den byl zakončen procesím do baziliky sv. Petra.

Zde celá výprava navštívila kryptu Vatikánské baziliky a především kapli Evropských patronů, kam byla socha sv. Anežky umístěna. Pouť zakončil VUS Pardubice v pravém transeptu Vatikánské baziliky, kde všem přítomným a především pro oslavu tohoto slavnostního provedl Benedictus ze Mše Es dur skladatele Aloise Hniličky. Provedení Hniličkova Benedictus bylo zahraniční premiérou.

Jana Mimrová

VUS PARDUBICE

Vysokoškolský umělecký soubor Pardubice vede Tomáš Židek od roku 2010. Každý rok repertoárově zaměřuje podle aktuálního kulturního výročí. Tak se např. rok 2013 nesl ve znamení patronů Cyrila a Metoděje a rok 2016 v duchu výročí narození Karla IV. V rámci vlastního projektu „Ve znamení výročí Otce vlasti“ zpěváci uskutečnili mnoho koncertů v např. v Pardubicích, Lázních Bohdaneč, v obcích Josefův Důl a Bozkov v severních Čechách, kde byla zvláště vysoká návštěva a výborné ohlasy. Oslavy výročí Karla IV, sbor uctil i na poli mezinárodním - v projektu „Píseň země Koruny české“. Ve spolupráci se sborem Medici Cantantes Wroclaw koncertoval nejen v ČR, ale i v Dolnoslezské metropoli a programem tohoto projektu oba sbory zahájily Mezinárodní festival Rybnická Jesieň Choralna v Horním Slezsku. Program všech těchto koncertů vrcholil vždy společným uvedením kantáty Leoše Janáčka Otče náš.

Již druhým rokem v létě se VUS Pardubice zúčastnil také mezinárodního projektu Wroclawské filharmonie „Singing Europe“ k počti Evropského hlavního města kultury 2016. Pro tuto příležitost a společně s dalšími polskými a českými sbory bylo nastudováno klíčové biblické oratorium 19. století Eliáš, vrcholný opus Felixe Mendelssohna Bartholdyho.

Jednou z nejprestižnějších příležitostí v celé historii VUS Pardubice bylo pozvání do Vatikánu (září 2016) u příležitosti předání sochy sv. Anežky Přemyslovny sv. otci Františkovi.

Soubor trvale spolupracuje s Univerzitou Pardubice, s Konzervatoří Pardubice (např. nastudování Mše B dur J. V. H. Voříška) a také s dalšími pěveckými sbory, zejména v rámci Unie českých pěveckých sborů. Více o sboru na <http://vus.upce.cz/>

Tomáš Židek

Z nových formátů upozorníme na literárně-hudební pásmo **Popelka nazaretská** (11. 11.) a adventní recitaci děl českých básníků P. Jakubem Berkou s písněmi A. Michny na první adventní neděli (3. 12.). Nové jsou zejména umělecké filmy, které nabízejí příležitost k zamyšlení, diskusi a konfrontaci názorů s významnými

hosty. **Cesta času** (4. 11.), film o počátku vesmíru, světa a smyslu života doprovodí člověk nejpovolnější, **Marek Orco Vácha**, biolog a katolický kněz. Divácky atraktivní film **Cukrář** (8. 12.), získal cenu ekumenické poroty na 52. MFF v Karlových Varech. Snímek ukazuje vedle neodolatelných záběrů na sladkosti (v době

vánočního pečení) kontroverzní téma genderů. Pod viditelnou linií romantického příběhu vyvstávají otázky o rozměrech lásky, věrnosti a tradice. Hosté, zástupce židovských obcí a katolický kněz slibují zajímavou diskusi.

Ondřej Šmíd

Zemřel kardinál Miloslav Vlk

Psát o kardinálovi Vlkovi článek do Psalteria je téměř neřešitelný úkol. Od roku 1991 jsme byli v neustálém kontaktu a ať už výsledkem byl souhlas nebo pravý opak, není tak podstatné, ale vždy to bylo projevem zájmu kardinála Vlka o duchovní hudbu a potažmo i o Společnost pro duchovní hudbu (SDH). Abych si situaci ulehčil, zmíním se o třech pro mne důležitých momentech našeho setkávání za více než třicet let.

První bude asi překvapením, ale vzhledem k tomu, že jsem mimo varháníčení v Týnském chrámu též lékařem, tak když se na mne obrátili organizátoři 8. Evropského kongresu Federace evropských asociací katolických lékařů (Federation Europeenne des Associations de Medecins Catholiques) poprvé konaného v Praze ve dnech 5.-9. června 1996, nemohl jsem jinak, než se též zapojit. Odborné stránky se ujali prof. Marek (Chairman Committee), prof. Kment a další. Mým úkolem byl styk s arcibiskupstvím a příprava pěti mší sv. (Vyšehrad, Strahov, P. M. Vítězná, nejsv. Salvátor a závěrečná v katedrále za účasti kardinála Vlka). Mimo tyto bohoslužby začínalo odborné jednání přímo u kongresovém sále vždy Ranními chválami v latině rovněž za účasti kardinála Vlka. SDH si vzala za úkol připravit a vytisknout příslušné texty (včetně Missa De Angelis). Radost nad zdárným provedením díla projevuje kardinál Vlk na výše uvedeném snímku.

Druhým důležitým momentem bylo (z rozhodnutí výboru SDH) založení hospodářského zařízení Psalterium s.r.o. za účelem kultivování duchovních koncertů v kostelích, především chrámu sv. Mikuláše, spravovaného tehdy přímo pražským arcibiskupstvím a výnosem z této činnosti nahradit chybějící liturgicko-hudební položku v rozpočtu

arcibiskupství. Před SDH stál zásadní problém, jak prezentovat a prosadit projekt na arcibiskupství. Zde je zapotřebí vyzdvihnout roli kardinála Vlka, že pochopil potřebnost pozdvižení liturgické hudby, že věděl, že bez peněz to prostě nejde a náš projekt podpořil vahou své autority. Způsobil si tím jistě řadu problémů i na osobní úrovni, ale bez jeho podpory by projekt nevznikl. Jistě hodnotil desetileté působení Psalteria u sv. Mikuláše jako pozitivní a při poslední bohoslužbě na svátek sv. Mikuláše si přál, abych před závěrečným požehnáním uvedl všechny projekty, které byly z činnosti Psalteria podpořeny včetně finančních částek. Tím přecházím plynule k třetímu momentu v setkávání s kardinálem Vlkem.

Na začátku září 2010 vyhlásili biskupové českých a moravských diecézí jako poděkování za návštěvu Svatého otce Benedikta XVI. v naší zemi 9.-11. listopadu národní pouť Řím 2010. SDH nabídla pomoc se zajištěním hudební složky liturgie. Nabídka spočívala jak ve výrobě poutní brožury, tak v jejím financování (což vyvolalo u většiny

účastníků koordinačního týmu nemalé překvapení a obdiv) a zvláště se sestavením sboru pro tuto pouť Schola Romana ze všech diecézí Čech a Moravy. Pro krátkost času byli všichni potenciační zpěváci osloveni e-mailem, že je zapotřebí 24 členů (také vzhledem k finančním možnostem). Přesně takový počet se zpěváků přihlásil (6 do každé hlasové skupiny) a Dr. Kub (hlavní organizátor všeho) to jednoznačně připisuje zásahu u sv. Ducha svatého. A kardinál Vlk? V době pouti již vedl přes půl roku pražskou arcidiecézi arcibiskup Dominik Duka, zakončení pouti bylo určeno v titulární basilice kardinála Miloslava Vlka Sv. Kříže Jeruzalémského, kde mimo modlitbu Anděl Páně on sám vedl slavnostní zakončení celé pouti. Tento závěr na mě udělal nezapomenutelný dojem, nejen po hudební stránce, ale i krásným propojením se slovem při bohoslužbě.

Nelze než na kardinála Miloslava Vlka vděčně vzpomínat a děkovat Pánu Bohu za to, že nám jej dal za pastýře. Requiescat in pace.

Jaroslav Eliáš (předseda SDH)

Zpráva z pohřbu Miloslava Vlka

Kardinál Miloslav Vlk byl podporovatelem Společnosti pro duchovní hudbu, naslouchal jejím názorům a chápal ji jako profesního partnera. Umožnil společnosti vytvářet zdroje k financování oprav a stavby varhan ve farnostech a projektů k rozvoji duchovní hudby. Bez toho by nevznikla většina projektů: časopis Psalterium, kurzy Convivium, festivaly SVS a Musica figurata ani jiné hudební a publikační aktivity.

Na začátek bohoslužby zahrála trubka tklivou melodii *Omra mai fu*, árie z Handelovy opery *Serse (jde v ní o opěvování stínu starého platanu)*. Bylo to krásné. Přesto si dovolím otázku, jestli by nebylo vhodnější, než smutnou operní árii, zahrát melodii duchovní písně, jejíž nevslovený text se přítomným vybaví a mohou jej meditovat. V tom ohledu byl další kus pro trubku, Schubertovo *Ave Maria*, zvolen vhodně. Nejde o to, že by nemohla znít světská instrumentální hudba při bohoslužbě, ale hudba má v liturgii pohnout (k úvaze o textu, meditaci) ne pouze dojmout. Křesťanský pohřeb, navíc v případě duchovního,

jistě dokážeme udělat jinak než civilní pohřeb v krematoriu.

Dále zazněla první část *Mše za zemřelého* Petra Ebena z roku 1965, jejíž vydání pro čtenáře Psalteria plánujeme na podzim, kdy uběhne 10 let od úmrtí skladatele. K této mši je připojena chorální sekvence s českým textem, kterou provedla (před evangeliem) chorální schola. Díky tomu jsme měli možnost přesvědčit se, že zpívaná pohřební sekvence s českým textem se pro zádušní mše i dnes dobře hodí. Předpokládám, že sekvence bude součástí plánovaného vydání.

Při závěrečných obřadech při přenášení rakve k uložení do krypty katedrály znělo známé *Libera me Domine* z requiem Gabriela Faure pro baryton a sbor. Tuto část mám rád, když setmělou katedrálou pomalu kráčí dlouhý průvod kněží.¹ Zejména když na tuto část naváže andělská sopránová část *In Paradisum*, která spíše než naději evokuje jistotu ráje a věčnosti.

¹ Např. na svátek Všech věrných zemřelých.

NA ZÁVĚR PROJEV BOŽÍ PROZŘETELNOSTI ANEB TO NEVYMYSLŠ

Po zprávě o úmrtí se bohužel se ukázalo, že se nemohu pohřbu zúčastnit. Před časem jsem přislíbil účast na koncertním projektu a termín pohřbu pana kardinála připadl právě na den generální zkoušky. Jako zpěvák pražské katedrály, který s panem kardinálem strávil bezpočet bohoslužeb, žehnání hospiců atd. jsem cítil, že právě já bych neměl chybět.

Začal jsem vyjednávat s dirigentem, jestli by mne mohl uvolnit. On se vyjádřil, jako každý dirigent, že problém chápe, ale... a pustil by mě, ale byl by moc nerad.

Nechtěl jsem dělat zlou krev a snažil jsem se, aby dirigent sám přehodnotil důležitost obou akcí a uvolnil mě o své vůli. Napsal jsem dirigentovi znovu:

„Rozhodnutí je na Vás.

Nejde o zpívání ani, jestli tam budu. Kardinálu Vlkovi je to jedno. Zeman Vlkovi na pohřeb nepůjde, protože Vlk Zemanovi přece taky ne.² To platí pro nás všechny :-)

Pokud by ovšem existovala nějaká věčnost, je toto to jediné, co můžeme pro něj a pro sebe udělat. Podle mojí teorie funguje v nebi normální známost a protekce. V tom ohledu to s našimi křesťanskými jmény (apoštolů) máme oba dost dobré. Prostě je dobře, když vás tam hodně lidí „zná“. V tom ohledu: „kardinál se hodí“.

Dirigent odpověděl dlouhým výčtem důvodů, proč bych na generálce neměl chybět a zakončil:

„...Nícméně mám pochopení pro situaci a věřím Vaší profesionalitě natolik, že Vás nebudu nutit do Plzně za každou cenu. Budete-li tak hodně stát o "rozloučení s přímluvcem", Vaši účast na zkoušce (byť nerad) nakonec oželím.

Osobně přeci jen trochu doufám, že Vaše teorie ohledně "protekcce" nefunguje stoprocentně. Asi jsem v tomto idealista...“

Nebyl jsem si jist, jak přesně to dirigent mínil, jestli přijal mé argumenty nebo bude nakonec našťvaný, když nepřijedu. Po dlouhém uvažování jsem potvrdil, že na generálku pojedu. Protože jsem ale věděl, že se večer předtím vrátím domů až pozdě po půlnoci, rozhodl jsem se přispat, nejeto do Plzně s ostatními autobusem, ale sám později autem.

V den pohřbu, jsem krásně vstal, probral se ledovou vodou, uvařil kávu a snídani do auta. Když tu náhle přesně v 8:30, právě když jsem se chystal nasednout a vyjet na zkoušku, volá dirigent. Autobusy v 8 h na sraz nepřijely a zkouška je správně až večer. Jednoduše došlo k chybě, nedorozumění mezi produkcí a dirigentem. Do termínů odsouhlasených před rokem a několikrát potvrze-

² Citace vtipu, který jako reakce na omluvu prezidenta z pohřbu kardinála Vlka, v té době koloval na sociálních sítích.

ných „se dostala chyba“.

Převlékl jsem barevné kalhoty a košili za černé, sedl jsem do auta a vyrazil do katedrály. Přijel jsem přesně v 9 h, kdy začínala zkouška na bohoslužbu. Ten den jsem elegantně stihl pohřeb i generálku.

A poučení? **Kardinál je celebrita a ti nahoře si to umí zařídit a nic s tím nenaděláš.** Dirigent dostal znamení, že s „protekcí“ je moudré počítat. Jen škoda, že k tomu znamení, muselo 60 lidí ráno zbytečně vstát a přijít k autobusu, který nejel.

Jistě někdo může namítnout, že jde o náhodu, prostě chyba. Pokud ale uvážíme možné varianty, je právě tato málo uvěřitelná. Na chybu se mohlo přijít kdykoliv dříve a lidé by nevstávali zbytečně. Mohl jsem jet s ostatními, ale já jediný jsem zbytečně nevstával, nejel k autobusu a neztratil ani minutu. Na chybu se mohlo přijít také později. Buď bych jel do Plzně zbytečně jen já, nebo celý autobus. Nic z toho ale se nestalo.

A jsem přesvědčen, že kdybych nic neřešil, omluvil se a šel na pohřeb, omluvil se z pohřbu a jel na zkoušku, nebo kdyby mne dirigent uvolnil ze zkoušky, ten den by se nic zvláštního nestalo. Autobus by normálně přijel a zkouška by byla. Stává se vám to také?

Ondřej Šmíd

Tři významné události v Praze

Na podzim se děje v kultuře ledacos, což platilo i pro ten podzim loňský. Z nejrůznějších akcí, které se děly v Praze, stojí za připomenutí pro čtenáře časopisu Psalterium tři, a to výstava *Arménské knižní umění v průběhu staletí*, konference Mezinárodní společnosti pro ortodoxní chrámovou hudbu a Den latiny.

VÝSTAVA KNIH ALE I O HUDBĚ

Její celý název byl *Arménské knižní umění v průběhu staletí*, umístění v Klementinu 12. až 25. října 2016. Výstava bohatě vyčnívala z mezí hudební kultury už svým názvem, svou náplní však mohla mnohým návštěvníkům přinést překvapivě hluboký i široký vhled do – zejména liturgické – arménské hudební tvorby: naší veřejnosti poskytla nejen konkrétní ukázky notovaných hudebních liturgických knih – hymnárů, knih ód, po našem řečeno kyriálů (zpěvníků ordinárií eucharistické liturgie arménského ritu), ale také teoreticky zaměřených publikací, určených pro chrámové zpěváky dřívějších staletí, jejichž faksimile reprezentovaly i pro naše návštěvníky jistou malou avšak přesto významnou informaci o tom, jaké grafické útvary nesly hudební informaci, podle níž se v arménských chrámech zpívalo (a dosud ještě zpívá – kurátor výstavy a editor katalogu H. Utidjian nedávno obhájil disertaci právě na jedno z klíčových témat). Za zmínku stojí i to, že jedna z důležitých složek výstavy byla věnována tvorbě sv. Řehoře z Nareku, který byl nedávno jmenován církevním učitelem katolické církve (viz Psalterium 9, 2015, č. 2). Nechyběla ani sekce zaměřená na genocidu Arménů a ostatních křesťanských národů Blízkého Východu. A pro ilustraci neformálně uvažujících čtenářů lze ještě dodat, že vedle náboženských publikací se nabízel českému návštěvníkovi i arménský překlad knížky *Jak pejsek a kočička dělali dort* (nikoliv s Ladovými ilustracemi). Kurátor výstavy dokázal pro české návštěvníky zajistit exponáty ze zahraničí, mimo jiné z Benátek (z arménské kláštera na ostrově San Lazzaro), z Vídně (z kláštera M'chitaristů) a hlavně z pověstného jerevanského centra rukopisů Matanadaran.

K výstavě byl vydán katalog s barevnými reprodukcemi vystavených stránek a výklady v angličtině, arménštině a češtině (editor H. Utidjian, nakladatel P. Mervart, Červený Kostelec v edici Pro Oriente).

KONFERENCE O HUDBĚ

V časovém sousedství výstavy se v Praze uskutečnila mezinárodní konference společnosti ISOCS, tedy

CONVIVIAM 2018
Klášter Broumov
11. – 19. 8. 2018

Mezinárodní společnosti pro ortodoxní chrámovou hudbu. Pro kulturní svět se Čechy, stále ještě známé jako země hudebníků, v roce 2016 nabízely tématem zaměřeným na výročí císaře Karla IV., a tak konference dostala titul „Ars Nova East and West“. Téma konference, bylo možné interpretovat různým způsobem, např. *Analogie západní Ars Nova ve sféře liturgií východních křesťanů*, nebo *Sdílení hudebně-liturgických technik v epoše Ars Nova, nebo Průměty technických a estetických hudebních jevů 14. století do dnešní doby*, nebo *Inspirace středověkým vnechla-sem ve světě orthodoxní církve*, atd.

Slovo ortodoxní se u nás chápe ve čtyřech navzájem odlišných významech – jako (1) *pravověrný* obecně (viz např. slavné Chestertonovo dílo *Orthodoxy* nebo dokonce daleko od křesťanství orientovaný název „orthodoxní marxismus“), jako (2) *pravoslavný* (interpretace u nás nejčastější), totiž pro křesťana, který z ekumenických koncilů, které uznávají katolíci, uznává prvních sedm a ne víc, (3) jako křesťan, který z těchto koncilů uznává první čtyři, a (4) jako křesťan, který z těchto koncilů uznává jen první tři. Uvádíme zde tuto podrobnou (byť i tak ne zcela přesnou) klasifikaci, abychom vyvedli čtenáře zasvěceného do dějin křesťanství prvního tisíciletí z případných představ, že konference byla nějak zmateně organizována. Ne, zmatená je ustálená a tudíž sotva měnitelná terminologie, ale na konferenci ani ona neškodila, jak poznáme později. Nejprve k obvyklejším informacím, které očekáváme o konferencích.

Konference proběhla ve dnech 14. až 16. října 2016 v budově Pedagogické fakulty Karlovy university. Zaznělo na ní 28 odborných příspěvků. K programu patřila návštěva výstavy Arménské knižní umění (viz výše), eucharistická liturgie byzantského obřadu celebriovaná v pravoslavné katedrále sv. Cyrila a Metoděje v Resslově ulici a koncert tamtéž. Celebrantem liturgie byl protopresbyter Dr. Ivan Moody, předseda ISOCM, specialista teologické fakulty Nové university v Lisabonu.

Mezi příspěvky konference, zaměřenými jinak na celou oblast „od Aše až (ne po Košice ale) po Egypt“, vzbudily pozornost komplexy příspěvků a přednášek, jeden zaměřený na srbskou a druhý na gruzínskou tradici: bezpochyby zajímavá konferenční technika, jakési embryonální stadium možných pozdějších škol, jejíž analogii jsem zažil už před léty, když ji u nás vyzkoušel se svými žáky tuším Dr. Tesař na tématu středověké hudby Čech, v té době postupně odhazujícímu okovy tehdejší ideologické nepřipustnosti. Jen jako doplněk: gruzínský kolektiv prezentoval své příspěvky tak těsně, že občas jeden jeho člen předal slovo kolegovi, aby se po chvíli k řečnickému pultu vrátil.

Nelze předpokládat, že mezi čtenáři Psalteria je tolik specialistů na ortodoxní hudbu, aby bylo efektivní popisovat jednotlivá témata všech příspěvků, které na konferenci zazněly. A tak jen naukneme ty, které by mohly zaujmout více čtenářů.

Marios Christou, na němž mimočodem záležela organizační tíže celé konference, seznámil účastníky s rukopisem Bohuslava Martinů o byzantském oktöchu. V souvislosti se vznikem a uvedením opery Řecké pašije u nás vznikly různé domněnky o vztahu Bohuslava Martinů k česko-pravoslavné liturgické hudbě, nyní však tento vztah dostal solidní obsah sdílitelný na odborné úrovni.

Konečně se dostáváme k tomu, že na konferenci zazněly i příspěvky těch ortodoxních autorů, které by se mohly zařadit do té kategorie „orthodoxní dle (3)“, neboť šlo o představitel arménské a koptské hudební tradice. S arménským odborníkem Haigem Utidjianem, který měl na konferenci závěrečný příspěvek, se čtenáři Psalteria setkali na Conviviu 2012, znají ho z Psalteria (viz č. 3/2014, str. 8-9, č. 4/2014, str. 11-12 a mnohé jiné) a mají možnost ho slyšet „živě“, totiž jako jáhna zpívajícího při liturgii v pražském chrámu sv. Ducha při eucharistické liturgii arménské obřadu. Ve svém příspěvku seznámil účastníky s dvěma konkrétními příklady vztahů mezi arménskou a řeckobyzantskou tradiční liturgickou hudbou. O hudbě obřadu koptského měli možnost účastníci konference slyšet, když motivy jejího zpěvu analyzoval a zasvěceně předváděl Mena Mark Hanno.

Domnívám se, že pro účastníky konference přineslo její zaměření vyjádřené v názvu a vztahu ke karlovenskému výročí to, že buď vůbec poznali nebo si nyní alespoň hlouběji uvědomují, že byzantská oblast má svou, zcela svébytnou analogii *Ars nova*, a to tzv. kalofonický styl, totiž monodický styl s pro „západáka“ překvapivě melodicky ozdobný a při tom mnohem úžeji svázaný s rytmem neseného textu, než jak známe z „našich“ koloratur, styl, který vyústil až do formy zvané *kratéma*, kde smysluplný text je zcela vytlačen melodií nesenou pro nás nezvyklými slabikami jako *ti, ra, cha* apod. Z konference by měl vyjít do roka sborník.

DEN JAZYKA ALE TAKÉ O HUDBĚ

I vloni se konal na Filosofické fakultě UK Den latiny. O prvních třech jsme v Psalteriu informovali (viz např. č. 9/2015, str. 10). V pátém Dnu latiny vyústil vývoj tématu „hudba a latina“ do cíle, který by mohl čtenáře Psalteria intenzivně zajímat.

Připomeňme, že Dny latiny jsou v první řadě určeny studentům gymnázií, takže i Dny latiny se koncentrují na latinu starověkou. Na prvním Dni latiny se o hudbě nemluvalo. Na Druhý den latiny byl zařazen příspěvek *Hudba*

starověkého Řecka a Říma, na kterém se účastníci mj. dozvěděli, že texty všech relevantních zpěvních památek jsou v řečtině, což je pro Den latiny poněkud tragikomický jev. Jelikož se vztahům mezi nejstaršími zpěvy v latině a v řečtině věnuji, nabídl jsem příspěvek na toto téma pro další Den latiny, což bylo k mé radosti přijato. Tím navázaly Dny latiny i hudbou na latinu a odtud bylo už logické nechat na toto téma promluvit nejznámější naši autoritu na gregoriánský chorál a příbuzná témata, Davida Ebena. Ten letos promluvil na téma Karel Veliký a zrození gregoriánského chorálu.

Po úvodní plenární přednášce probíhá Den latiny v sedmi paralelních sekcích. Tradičně si vybírám přednášku pořadatelky L. Pultrové, která dokáže vysvětlit vznik výsledků i složitých procesů vývoje jazyka pomocí jasných kroků, jejichž návaznost je logicky vysvětlena (např. jak vznikla písmena reprezentující římské číslice, proč má latina tři symboly pro vyslovené K, jak se došlo k různým výslovnostem latiny, atd). Tentokrát jsem s chutí vyslechl výklad o paralelním vývoji výuky „mateřského jazyka latiny“ ve starověku, kdy se učila latina jako literární jazyk (v té době starý už staletí) a mluvílo se zcela jiným hovorovým jazykem, což mělo podstatný vliv na vývoj latiny (starší čtenáři si vzpomenou na výtky svého profesora latiny starým křesťanům, že se má říkat „miserére nostri“ a ne „miserére nobis“).

Ve zbylém termínu jsem navštívil přednášku Jana Kalivody „Antický člověk a jeho čas“ v naději, že uslyším něco o vztahu mezi „chronos“ a „kairos“, o němž už léta vím, ale jemuž stále dost nerozumím; místo toho jsem s ostatními sedícími ve škamnech dostal pečlivě vysvětlení průmětu Koperníkovy soustavy do soustavy Ptolemaiovy, tj. látku, kterou jsme před 70 lety dostali na obecné škole. No nic, když na Harvardu dělali před víc než dvaceti roky průzkum, zjistili, že jen dvacet procent studentů univerzity ví, proč se střídají čtyři roční období, takže se bavím představami, jak by tamější světově slavný pedagogický materiál mohl čubrnět při sledování Ptolemaiových epicyklů valících se po sluneční dráze prostorem.

V jubilejním roce Karla IV., proslavila plenární přednášku Doc. L. Bobková na téma *Učednická léta Karla IV.* Mimo jiné jsme se dozvěděli, že v jeho době byl 14-letý hoch považován za dospělého a podle toho měl i zodpovědnost.

Přednášející na Dnech latiny mají možnost uveřejnit presentace svých děl na stránkách Filosofické fakulty <http://www.ff.cuni.cz/fakulta/o-fakulte/pravidelne-akce/den-latiny/den-latiny-2016/>. Podobně najdeme i referáty starších ročníků.

Evžen Kindler